

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ХАРКІВСЬКИЙ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО АЕРОКОСМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. М. Є. ЖУКОВСЬКОГО
«ХАРКІВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ

Походження свідомості

Підготував: Почепцов Герман
Групи: ІСМ-21

План

1. Проблема свідомості у філософії
2. Проблема походження, розвитку і сутності свідомості
3. Структура свідомості, її рівні та функції
4. Суспільна свідомість і її форми

Проблема свідомості у філософії

Проблема свідомості у філософії – одна з найскладніших і недостатньо досліджених проблем сучасної науки. Проблемою свідомості займаються психологія, психіатрія, медицина, біологія, логіка, релігія, антропологія і філософія. Складність її для дослідження полягає в тому, що вона не фіксується ніякими приладами, акти свідомості залишаються невловимими.

Свідомість в широкому розумінні слова є сферою людської духовності, яка включає в себе світ думок, світ почуттів і волю. Людина є єдиною істотою на Землі, якій притаманна свідомість, духовне начало. Джерелом свідомості є людське буття.

Людина підтримує зв'язки із зовнішнім світом через предметно – практичну діяльність, яка є активною і свідомою формою пристосування до навколишнього середовища, використовуючи при цьому свої пізнавальні можливості і надаючи їй духовно - ціннісного значення.

Органом свідомості є людський мозок, який має властивість відображати світ у формі образів.

В історії філософії проблема свідомості набула найрізноманітніших тлумачень.

Ідеалізм вважає, що свідомість є активним творчим началом матерії і наділена надматеріальними, надприродними властивостями. Свідомість відривалась від людини і природи, їй приписувалося самостійне, незалежне існування. Як стверджували ідеалісти, свідомість може бути зрозуміла тільки із самої себе.

Згідно з дуалізмом у світі завжди існує дві самостійні субстанції – матерія і свідомість, незалежні одна від одної. Свідомість, як і матерія, є вічною, вона не виникала і не народжувалась. Відповідно відпадала й необхідність вирішення питання про її походження.

Матеріалізм XVII – XVIII ст. розглядає свідомість як пізнавальний образ, як відображення світу в мозку людини, як функцію організованої матерії. Матеріалісти завжди шукали спільність між явищами свідомості і об'єктивним світом.

Вульгарно – матеріалістичні концепції ототожнювали ідеальне з матеріальним, думку з нервово – фізіологічними структурами мозку.

Гегель як представник німецької класичної філософії впритул підійшов до соціально – історичної природи свідомості. Він вважав, що свідомість (суб'єктивний дух) потрібно пов'язувати з об'єктом, залежить і визначається історичними умовами.

У марксистській концепції свідомість, по - перше, розглядається як функція головного мозку, по – друге, як необхідна сторона практичної діяльності людини. Вона виникає, функціонує і розвивається в процесі взаємодії людини з реальністю, на основі її чуттєво – практичної діяльності, суспільно – історичної практики.

Відображаючи об'єктивний світ, свідомість детермінується природнім і соціальним середовищем.

Світова філософська думка XX ст. переважну увагу приділяла ролі суб'єктивних факторів у існуванні та функціонуванні свідомості. Зв'язок свідомості з мисленням, мовними та іншими структурами несвідомого.

Проблема походження, розвитку і сутності свідомості

Свідомість сучасної людини є продуктом всесвітньої історії, результатом багатовікового розвитку практичної і пізнавальної діяльності, багатьох поколінь людей. Свідомість має не тільки свою соціальну історію, а й природну передісторію - розвиток своїх суто біологічних передумов.

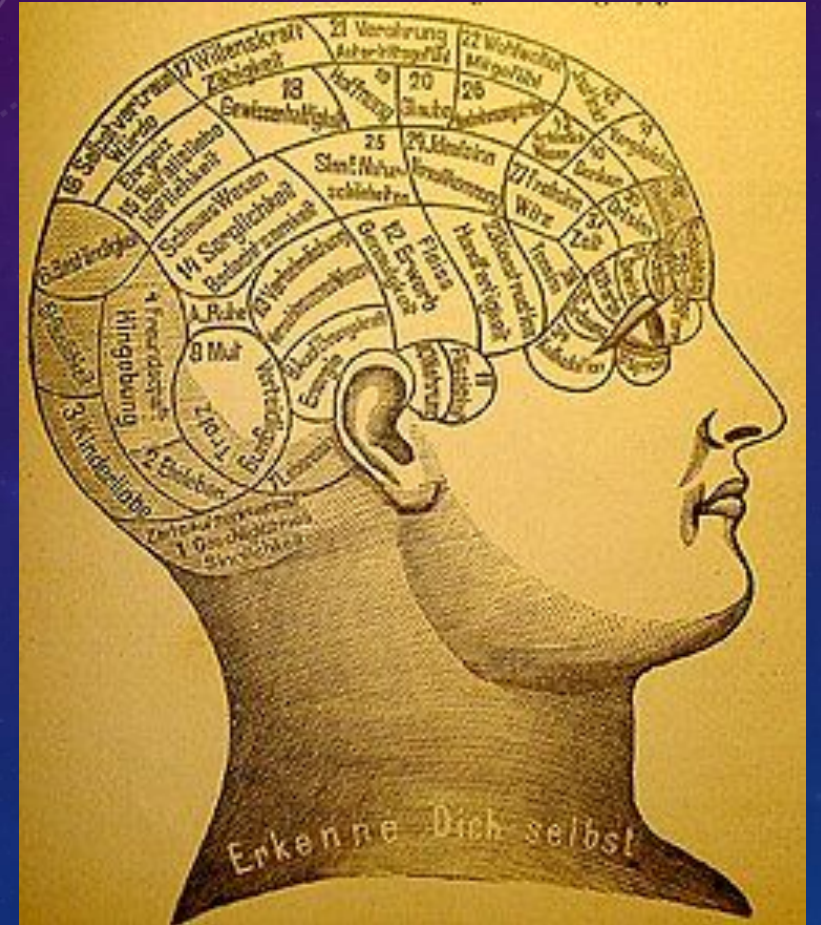
Погляд на матерію як мертву, інертну та аморфну субстанцію вже давно спростований філософією і сучасною наукою. Сьогодні загально визнаним є положення про те, що активна діяльність матерії виходить за рамки звичайних змін і звичайної взаємодії. Вона передбачає існування у матерії іншої властивості, спорідненої з подразливістю і відчуттями, ця властивість матерії є властивістю відображення. Всезагальність відображення як властивості всієї матерії зумовлена універсальною взаємодією предметів і явищ. А це означає, що відображення є здатністю матеріальних явищ, предметів, систем у процесі взаємодії відтворювати в своїх структурах особливості інших явищ, предметів, систем.

Відображення проявляється в різних формах. До основних типів відображення можна віднести:

- 1) неорганічне відображення - пов'язане з механічними, фізичними, хімічними змінами тіл;
- 2) органічне відображення - має місце в живій природі (подразливість, чуттєвість, психіка);
- 3) соціальне відображення - рівень існування людської свідомості.

Виникнення життя – найвеличніший стрибок у розвитку матерії. Життя є складною формою руху матерії. Живі організми мають такі властивості як подразливість, розмноження, мінливість, спадковість, в основі яких лежить обмін речовин. Подразливість виступає як допсихічна форма відображення без нервовими організмами зовнішніх дій. Це така властивість організму, яка виявляється у вигляді фізіологічних реакцій, ще не пов'язаної з виникненням суб'єктивного образу об'єктивного світу. У подальшому розвитку матерії виникають складні за організацією матеріальні системи нервова система, центральна нервова система, органи чуття, умовно – рефлекторна діяльність, психічне відображення. З появою психіки виникає сигнально - образне відображення дійсності у вигляді ідеальних образів – відчуттів, сприймань, уявлень.

Сьогодні вже мало хто піддає сумніву твердження, що людина вийшла з надр тваринного царства. Особливості організму такі як безумовні реакції, народження, розмноження, смерть дісталися людині у спадок від її тваринних предків. І все ж таки людина має тільки їй притаманні чотири важливі біологічні особливості – прямий скелет, рухомі руки, здатні маніпулювати предметами, тривимірний кольоровий зір та унікальний мозок.

Здатність відображати об'єктивний світ в ідеальних образах з'явилась саме в процесі еволюції людини як соціальної істоти. Соціальне і біологічне у природі людини, генеалогії свідомості тісно переплетені. Сам по собі мозок, який вийшов «із рук природи», не може мислити по-людськи. Він стає органом людської свідомості, коли людина залучається до суспільного життя.

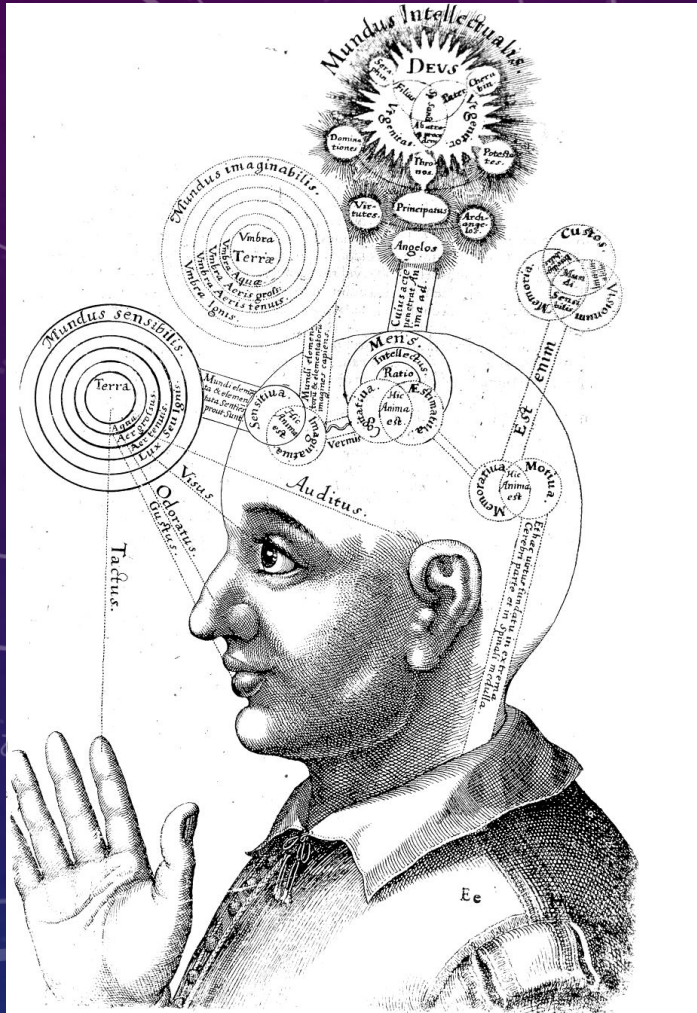
На певному етапі становлення людини її свідомості, біологічна еволюція із домінуючого фактора перетворилась на другорядний і визначальну роль стала відігравати суспільно – історична діяльність людини. Головними чинниками цього процесу стали праця, мова, спілкування. Праця стала тією формою пристосування до середовища, яка утворила нову форму відображення свідомість. За допомогою засобів праці людина освоювала світ, освоювала властивості предметів, вчилася думати, узагальнювати, абстрагувати. Праця набувала усвідомленого характеру.

Виникнення свідомості пов'язується із зародженням мови, в якій формувались та відбивалися перші свідомі уявлення людей. Свідомості поза мовою не існує. Як і свідомість, мова формувалася в процесі праці та суспільних відносин. Вона з'являється тоді, коли в людини виникає потреба щось сказати один одному. Оскільки мова людини позначає предмети, властивості і відношення, вона є важливим засобом спілкування людей та знаряддям їхнього мислення.

Виникнення членороздільної мови було могутнім засобом дальшого розвитку самої людини, суспільства та свідомості. Завдяки мові свідомість формується і розвивається вже як духовний продукт життя суспільства. Будучи засобом взаємного спілкування, обміну досвідом, вона об'єднує людей не тільки даного часу, а й різних поколінь.

Визначальним фактором виникнення свідомості є соціальність. Завдяки їй, людина закріплювала, удосконалювала і транслювала у подальших поколіннях новинки трудової та розумової діяльності

Структура свідомості, її рівні та функції

Розглядаючи структуру свідомості слід розуміти певну умовність та відносність будь – яких внутрішніх поділів. В свідомості можна виділити групи складових елементів, які умовно можна віднести до сфер.

Пізнавальна сфера включає знання, мислення, пам'ять. Знання є ідеальне відображення дійсності в свідомості людини. Вони поділяються на емпіричні та теоретичні.

Мислення – психічний пізнавальний процес направлений на встановлення зв'язків між предметами, явищами, процесами та їх властивостями. Мислення забезпечує всій пізнавальній діяльності предметний, усвідомлений характер.

Пам'ять – психічний пізнавальний процес направлений на збереження, утримання і відтворення інформації. Важливе значення має увага, як здатність сконцентрувати свідомість на об'єкті пізнання.

Емоційна сфера свідомості - включає емоції, почуття, афекти, пристрасті та самопочуття. Емоції – відображення об'єкта у формі

Почуття - це вищий рівень емоційного переживання, який має предметно – ціннісний характер. Афекти – це бурхливо протікаючі емоції, які можуть спричинити звуження свідомості.

В емоціях предмети відображаються не в образах, а в їхньому ставленні до людини, суспільства, їх потреб, інтересів.

Мотиваційно-вольову сферу свідомості представляють мотиви, інтереси, потреби. Вони спонукають людину сконцентрувати свідомість на певних об'єктах. Поряд із свідомістю існує рівень несвідомого. Несвідоме включає психічні стани, явища і дії, які лежать поза сферою розуму. До несвідомого належать сновидіння, гіпнотичні стани, явища сомнамбулізму, стани неосудності, а також інстинкти та за порогові почуття. До структури несвідомого відносяться автоматизми й інтуїція. Сучасна наука оперує і поняттям підсвідомого. Це особливий пласт несвідомого, до якого включаються психічні явища, пов'язані з переходом з рівня свідомості на рівень автоматизму. В підсвідомості зберігається інформація, яка забута або втратила чіткість.

Вперше в історії науки проблему співвідношення свідомого і несвідомого намагався розв'язати австрійський психолог і психіатр З.Фрейд. Він вказав на особливість несвідомого в психіці людини.

В суб'єктивній реальності людини має місце й така підструктура, як самосвідомість. Вона орієнтована на усвідомлення, аналіз, цілісну оцінку людиною власних знань, думок почуттів, інтересів, мотивів, ідеалів, дій. За допомогою самосвідомості людина реалізує ставлення до себе, здійснює самооцінку, самопізнання, самовиховання, і всі інші внутрішні характеристики себе. Людина оцінюючи себе спів ставляє її з соціальними нормами, правилами, ідеалами.

Людина формує власний образ «Я».

Таким чином, самосвідомість – важлива умова постійного самовдосконалення людини.

Основними функціями свідомості є: інформаційна – забезпечує людину інформацією про стан та процеси дійсності; пізнавальну – отримання знань у вигляді предметних характеристик дійсності; цілепокладання – формує образ результату діяльності; організаційно-вольова – зосереджує духовні та фізичні сили у напрямку досягнення мети; контроль-регулятивна – здійснює свідоме спостереження за діями людини та їх коригування.

Дійові можливості свідомості виявляються в її функціях, єдність яких забезпечує людині особливий спосіб буття.

Суспільна свідомість і її форми

Свідомість, як уся сукупність духовної творчості є єдністю індивідуальної і суспільної свідомості.

Індивідуальна свідомість – це духовний світ людини. Людина як соціальна істота бачить світ скрізь призму певного соціуму – суспільства, нації, класу, епохи в цілому. В індивідуальній свідомості відбиваються суспільні ідеї, цілі, ідеали, знання, вірування, що народжуються в загальному середовищі. Свідомість є відображенням суспільного буття індивідів, вона завжди виявляється в суспільній формі.

Суспільна свідомість не є простою сукупністю індивідуальних свідомостей. Особливістю суспільної свідомості є те, що вона, що вона пронизуючи індивідуальну свідомість набуває об'єктивної форми існування – в мові, науці, філософії, соціальних нормах. Всі ці елементи духовного світу людини існують відносно незалежно від індивідуальної свідомості і суспільного буття, вони відносно самостійні, мають власні особливості розвитку, упорядковуються, передаються від покоління до покоління.

Суспільна свідомість має складну структуру – різноманітні рівні і форми. За пізнавальними можливостями і особливостями відображення суспільного буття виділяють рівні суспільної свідомості – емпіричний (буденна свідомість) і теоретичний. Сфера ціннісного відношення до дійсності, соціальне бачення буття з позицій певних соціальних груп і суспільства в цілому представлені соціальною психологією і ідеологією. Виділяють форми суспільної свідомості як духовно – практичні форми усвідомлення світу і людини (мораль, право, релігія. Мистецтво, філософія).

Емпіричний рівень суспільної свідомості є відображенням дійсності в межах повсякденного життя. Часто емпіричну свідомість називають здоровим глуздом людини. Буденна свідомість формується стихійно в процесі безпосереднього життя. Вона включає в себе накопичені за всі віки емпіричний досвід, знання, норми, та зразки поведінки, уявлення, традиції.

Соціальна психологія здійснює регулятивну функцію безпосереднього життя людей. В ній відбиваються психологічні риси і почуттєві стани соціальних груп і суспільства взагалі.

Суспільна психологія включає всю різноманітність почуттєвих станів суспільства: релігійних, моральних, естетичних, станів симпатій і антипатії, страху, відчаю, незадоволеності, надії, злагоди.

Теоретична свідомість проявляється як сукупність ідей, поглядів, переконань, які відображають суспільне буття.

Ідеологія так само як і соціальна психологія спрямована на регулювання суспільних відносин. Виступає виразом суспільних цінностей, орієнтацій, інтересів, норм поведінки.

Форми суспільної свідомості виникають внаслідок розвитку різних форм діяльності моральних, правових, релігійних, і є їх ідеальним відтворенням.

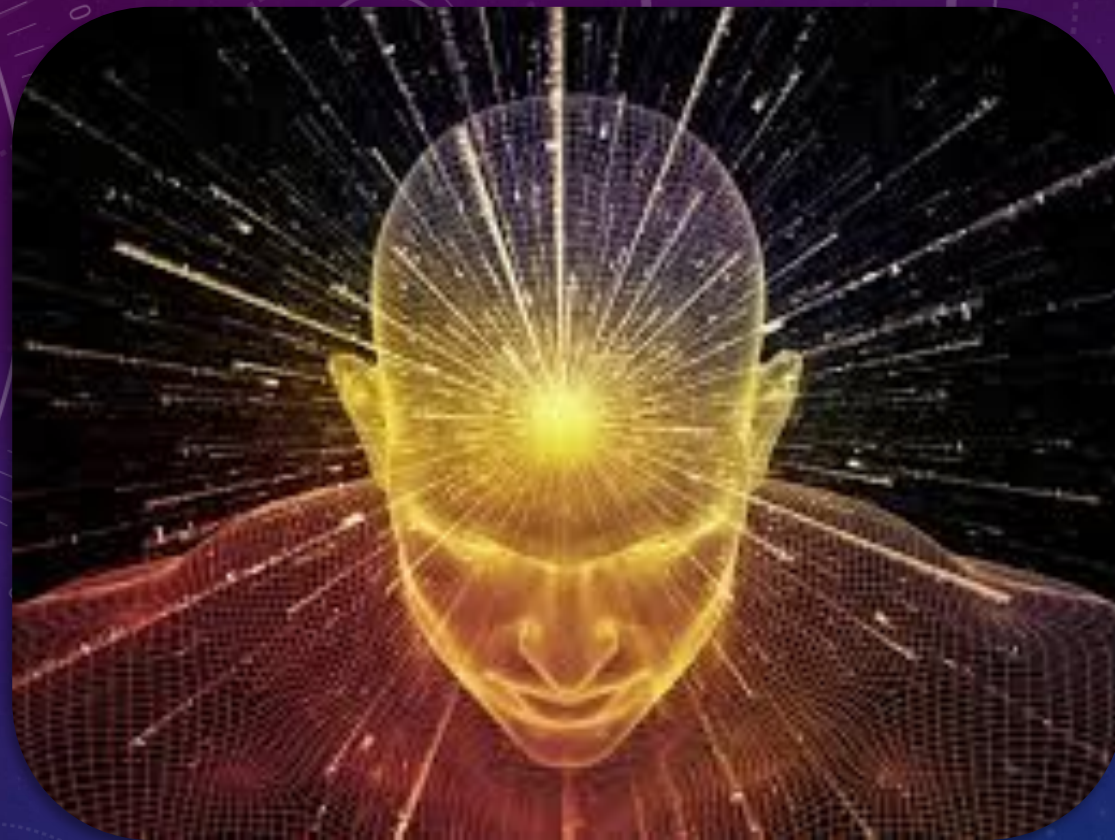
Правова свідомість регулює суспільні відносини з позицій закону і виступає як сукупність норм санкціонованих державою.

Моральна свідомість є сумою правил суспільно схваленої поведінки індивідів. Мораль оцінюється з точки зору добра і зла. Вищою формою моральної свідомості людини є її моральність. Моральність, що заснована совісті, співпереживанні, нва власному усвідомленні добра і зла, є проявом людської свободи.

Політична свідомість є сукупністю ідей, що відображають соціально – групові, класові відносини в суспільстві, в основі яких є певне ставлення до влади. Поняття влади є ключовим для політичної свідомості.

Естетична свідомість спрямована на пробудження людини до творчості, на розуміння прекрасного і потворного, гармонії світу. Вона відображає дійсність у формі художніх образів. Основною цінністю художнього відношення до дійсності є краса як символічно-чуттєве відображення реальності, як прояв доцільності і досконалості певного явища, його відповідності ідеалу, як відповідність художньої форми змісту.

Дякую за увагу